

YENİ ANAYASAYA KADIN BAKIŞI¹

Prof. Dr. Hasan Tahsin FENDOĞLU²

TBMM Anayasa Uzlaşma Komisyonu bugüne kadar yeni anayasamızın dokuz maddesini yazmış, kalanını da bu yılın sonuna kadar yazmaya devam etmektedir. Böylece yeni anayasanın yazım süreci başlatılmış, dönüşü olmayan bir yola girilmiştir. Bu yoldan geri dönüş imkânsız hale gelmiş, yol kazasının hesabı daha da büyümüştür.

Yeni anayasada **kadın STK'larının talepleri** genel olarak şöyle sıralanabilir;

- Cinsler arasında ayırım yapılmaması,
- Verilen işin kadının fitratına uygun olması,
- Kimliklerin dışlanmaması,
- Kadına karşı kılık-kıyafet ayrımcılığının yapılmaması,
- Kadına karşı gelir dağılımında eşitsizliğin olmaması,
- Kadına şiddetin olmaması.

Bütün bu kavramların genelde insana saygı kavramı ile bağlantılı olduğu görülmektedir.

Gelinen bugünkü süreçte yeni anayasanın geciktiği söylenemez, çünkü “erken davranmak da geç davranmak gibi tehlikelidir”.

1982 Anayasası, temeli bozuk olduğu için yapıldığı günden bugüne tartışılan bir anayasa olmuştur. 1982 anayasası halkına güvenmeyen, vesayet kokan, hukuken meşru olsa da demokratik açıdan meşru olmayan bir anayasadır. Bugüne kadar yapılan 18 değişiklikle çoğu maddesi değiştirilen, insicamı pek de iyi olmayan bir anayasadır. 1982 Anayasası'nın kurduğu düzen, bürokratların oynadığı bir maça benzemektedir. Nihai kararı siyasilerden ziyade bürokratların verdiği, halkın 4 yılda bir görüş verdiği bir sistem. 12 Eylül sisteminin insana yeterince değer verdiği söylenebilir mi?

Anayasacılıkta anayasa halkı korurken, 1982 Anayasası devleti korumakta; çağdaş demokrasilerde demokrasi tam porsiyon iken 1982 Anayasası çeyrek porsiyondur.

Bu anayasa ile yeni sorunlar üremiştir. 12 Haziran 2011 Milletvekili genel seçimleri sonrasında YSK'nun kararı, anayasanın sorun oluşturduğunu gösterebilir. Keza basın da desteği ile “411 el kaosa kalktı” şeklinde başlıklar atılırken, anayasanın 10 ve 42 inci maddelerinde yapılan değişiklikler Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmişti. TBMM'nin toplantı nisabı hep 184 milletvekilinin varlığı olarak anlaşılınca, bu kez 367 olarak kabulü gibi tartışmaların dünyada bir benzerini bulmak çok zordur. Danıştay'ın yine bu anayasa zamanında verdiği katsayı uygulamasıyla ilgili yerindelik kararları hala hafızalardadır.

İfade özgürlüğü konusunda da defolu olan 1982 Anayasası'na göre, din özgürlüğünün yeterli olduğu söylenemez. Oysa örneğin 1787 tarihli ABD

¹ Bu yazı **Sivil Anayasa Platformu** tarafından 23.6.2012 tarihinde Ankara'da SGK Konferans Salonunda düzenlenen Forum'da sunulmuştur.

² Anayasa Hukukçusu.

Anayasası'na 1791 yılında eklenen 10 uncu madde ile "ABD Kongresi'nin din vazedemeyeceği, bir dini yasaklayamayacağı, ifade özgürlüğünü yasaklayamayacağı ve böyle bir kanun yapamayacağı" ortada iken 1982 Anayasası, Türkiye'ye çok dar ufuklar çizmiştir.

1982 anayasasının mimarları olan Kenan Evren ve arkadaşlarının aleyhindeki iddianame kabul edilmiş olup, darbeciler Ankara Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanmaktadırlar. Esasen 12 Eylül 1980 günlerinden kalan işkence iddiaları, Diyarbakır Cezaevi'ndeki iddialar ve terör örgütü çekirdek kadrosunun bu iddialardan beslenen örgüt kuruluş çalışmaları günümüzde tartışılmaktadır. 1982 Anayasası'nı yapanlar hiç de hayırla yad edilmiyorlar. Türkiye'nin bugün en önemli sorunu olan terör sorununun çıkışında 12 Eylül yöneticilerinin katkısı vardır. Hatırlanacağı üzere o tarihlerde bazı anadiller yasaklanmıştı.

Kuruluşunda 12 Eylül rejiminin büyük vebali olan teröre, Türkiye bütçesinin önemli bir bölümü ayrılmaktadır.

Yeni yapılacak olan olası 2013 Anayasası'nda sorunlu olan konular sayılıdır; bunlar anayasanın dibacesi, değiştirilemez maddeler, etnisite, anadil, parti kapatma, vatandaşlık, sivil asker ilişkileri ve yerinden yönetim gibi konulardır.

Yeni anayasada YSK, YAŞ ve HSYK kararlarına karşı itirazın kapsamı genişletilmelidir.

Yeni anayasa ile zihinsel bir devrim yapılmalı, sessiz devrim sürdürülmeli, devletin insan için olduğu belirtilmelidir. Devlet bürokratik cumhuriyetten demokratik cumhuriyete evrilmeli, yasama yürütme ve yargı üzerinden vesayet kalkmalıdır. 12 Eylül 2010 tarihli halkoylamasında % 58 oyla kabul edilen 26 maddelik anayasa değişikliğinden geriye doğru dönüş olmamalı; Genelkurmay Başkanlığı, Başbakanlığa değil Milli Savunma Bakanlığı'na bağlı olmalıdır. Anayasa asla ideolojik olmamalı, evrensel değerlere göre düzenlenmeli, yargı birliği sağlanmalı, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) ve Askeri Yargıtay (AsY) gibi hiçbir çağdaş ülkede bulunmayan birimler, ait oldukları Yüksek Mahkemelere (Danıştay'a ve Yargıtay'a) bağlanmalıdırlar.

Yeni anayasa az-öz çerçeve anayasa olmalıdır. 1787 tarihli ABD Anayasası 7 maddeden (8 sayfa) ibaret iken, 1982 Anayasası 177+ 19 geçici madde olmak üzere yaklaşık 200 maddeden (38 sayfa) ibarettir. Yeni anayasa, insan onurunu esas alan bir yapıda olmalı, insan merkezli anayasacılığın özelliklerini taşımaktadır. Ülkemizin demokrasi açığının kapatılmasında katkısı olmalı, barış ve sevgi dili kullanılmalı, dışlama ve tahakküm anlamına gelebilecek kavramlardan sakınılmalıdır.

Yeni anayasa yapıncaya kadar, yol temizliği düşünülebilir; yeni döneme hazırlık olmak üzere bu arada bazı anayasal ve yasal değişiklikler yapılabilir. Yeni anayasa sonuçta, Mecliste bulunan dört siyasal partinin değil, milletin anayasası olmalıdır. Aksi takdirde 1982 Anayasası gibi, yapıldığı andan itibaren anayasa eleştirilecek ve kredisi düşebilecektir. Yeni anayasa mutlaka referanduma sunulmalıdır. Yeni anayasa ile toplumda taze bir başlangıç yapılmalıdır. Devlet hâkim değil hadim olmalıdır. Çetelerin, faili meçhullerin yerinin olmadığı, insan haklarına dayanan yeni bir yapı ve medeniyet inşa edilmelidir. Yeni anayasa çatışmacı, ayrışmacı veya ayrıştırmacı olmamalıdır. Türkiye yeni bir çoğulcu döneme girmelidir.

Yeni anayasa, çatışma ve korku belgesi olmamalıdır. "Değiştirilemez" ve "değiştirilmesi teklif dahi edilemez" şeklindeki maddeler darbe ürünüdür. 1921-

1924 anayasalarında “değiştirilemez” ve “değiştirilmesi teklif dahi edilemez” şeklinde, geleceği ipotek altına alan maddeler yoktur. 1961 Anayasası’nda sadece bir madde dokunulmaz idi (Cumhuriyet). Oysa 1982 Anayasası ile dokunulmaz madde sayısı 3 e çıkarılmıştır. Dokunulamaz madde (tabu), anayasal teamülümüzde olmayıp, darbe anayasalarına özgü bir durumdur. Evrensel ilkelere uygun, ideolojik olmayan değiştirilemez maddelerin yeni anayasada bulunması da mümkündür. “Anayasal vatandaşlık” kavramı getirilmelidir. 1982 Anayasası’nın 66 ıncı maddesi 1924 Anayasası’nın 88 inci maddesinin çok gerisindedir. 1961 ve 1982 Anayasaları, 1924 Anayasası’nın daha gerisine düşmüştür.

Siyasi partilerin kapatılma gerekçeleri Venedik Kriterleri’ne uymalı, şiddet, ırkçılık ve nefret kavramlarına inhisar ettirilmelidir. Odak olma hali mahkeme kararlarına dayandırılmalıdır. Üniter devlet esasları içerisinde yerel yönetimler güçlendirilmelidir. Resmi dil ile anadil kavramları ayrılmalıdır. 1924 Anayasası’na göre daha geriye düşen bugünkü anayasal yapıdaki anadil kısıtlamaları kaldırılmalıdır. Anayasa Mahkemesi ve HSYK’ya üye seçimlerinde TBMM’nin yetkisi artırılmalıdır. Anayasanın 90 ıncı maddesi son fıkrası yeniden değerlendirilmelidir. Yüce Divan görevi, bu konuda daha uzman olan Yargıtay’a (Ceza Genel Kurulu’na veya ilgili daireye) verilmelidir.